Vlaams Parlement

193 (2014-2015) – Nr. 1
ingediend op 6 januari 2015 (2014-2015)

Verslag van de hoorzitting

namens de Commissie voor Brussel en de Vlaamse Rand
uitgebracht door Michel Doomst en Willy Segers

over de taalbarometer Vlaamse Rand

verzendcode: BRU

Samenstelling van de commissie:

Voorzitter: mevrouw Katia Segers.

Vaste leden:
mevrouw Lieve Maes, de heren Bart Nevens, Peter Persyn, Willy Segers, Karl Vanlouwe, Karim Van Overmeire;
de heer Michel Doomst, mevrouw Katrien Partyka, de heren Joris Poschet, Peter Van Rompuy;
de heren Lionel Bajart, Jo De Ro;
de dames Yamila Idrissi, Katia Segers;
mevrouw Elke Van den Brandt.

Plaatsvervangers:
de heren Piet De Bruyn, Matthias Diependaele, Marc Hendrickx, Marius Meremans, mevrouw Nadia Sminate, de heer Jan Van Esbroeck;
de dames Karin Brouwers, Sonja Claes, Martine Fournier, de heer Ward Kennes;
de dames Ann Brusseel, Gwenny De Vroe;
de heren John Crombez, Bruno Tobback;
mevrouw An Moerenhout.

Toegevoegde leden:
de heer Christian Van Eyken.

INHOUD

I. Hoorzitting over de taalbarometer Vlaamse Rand 4
1. Uiteenzetting door professor Rudi Janssens (BRIO) 4
2. Vragenronde 13
II. Gedachtewisseling over de resultaten van de taalbarometer Vlaamse Rand 21
1. Inleiding door de heer Ben Weyts, Vlaams minister van Mobiliteit, Openbare Werken, Vlaamse Rand, Toerisme en Dierenwelzijn 21
2. Bespreking 22

Bijlage: zie dossierpagina van dit document op www.vlaamsparlement.be

De Commissie voor Brussel en de Vlaamse Rand vergaderde over de taalbarometer voor de Vlaamse Rand ('Taal en identiteit in de Rand – Analyse van de taalsituatie in de rand rond Brussel op basis van de BRIO-taalbarometer' (Brussels Informatie-, Documentatie- en Onderzoekscentrum (BRIO))) op 10 december 2014 en 7 januari 2015. Op 10 december 2014 was er een hoorzitting over de taalbarometer voor de Vlaamse Rand met prof. dr. Rudi Janssens, auteur en onderzoeker. De presentatie van professor Janssens is terug te vinden op de dossierpagina van dit stuk op www.vlaamsparlement.be. Op 7 januari 2015 volgde een gedachtewisseling over de resultaten van het onderzoek met de heer Ben Weyts, Vlaams minister van Mobiliteit, Openbare Werken, Vlaamse Rand, Toerisme en Dierenwelzijn, en prof. dr. Rudi Janssens.

I. Hoorzitting over de taalbarometer Vlaamse Rand

1. Uiteenzetting door professor Rudi Janssens (BRIO)

De heer *Rudi Janssens* is verheugd dat zijn instituut het debat kan aangaan over het geleverde werk. Na drie taalbarometersurveys in Brussel, is eenzelfde onderzoek ook voor het eerst in de Rand gebeurd.

De Rand was altijd al een studieobject voor het centrum. Er zijn al vier publicaties over de Rand te noteren. In de eerste publicatie was er nog veelbetekenend sprake van de 'Brusselse Rand', stelt de heer Janssens. Inhoudelijk ging het in het begin vooral om historische en politieke aspecten, en bitter weinig over taalgebruik. In 2002 is een boek uitgegeven over de faciliteiten en ook daarin was het taalgebruik, hoewel iets meer aanwezig, nog ondergeschikt. Er is later nog een publicatie uitgebracht over de internationalisering van de Rand. Voor het eerst wordt nu gefocust op het taalgebruik zelf in de Rand, al was dat altijd een issue. Een survey die bij mensen zelf ging informeren naar het taalgebruik, ontbrak.

Er zijn 2500 mensen bevraagd, opgedeeld in groepen om een aantal delen van de Rand te kunnen definiëren. Op gemeentelijk niveau is de steekproef te klein. Er werd 1 op 135 mensen tussen 18 en 80 jaar ondervraagd. De Rand is verdeeld in een aantal sectoren. De faciliteitengemeenten vormen een groep op zichzelf. Dan zijn er nog vier groepen samengesteld op basis van andere kenmerken. Het moest gaan om aangrenzende gemeenten, die evenwel ook een bepaalde typologie vertonen die in andere onderzoeken al naar voren is gekomen, niet zozeer op taal gestoeld, maar op andere factoren qua bevolking en geografie. Er zijn de tewerkstellingsgemeenten Machelen, Vilvoorde en Zaventem; de residentiële gemeenten Hoeilaart, Overijse en Tervuren; de suburbane gemeenten Beersel, Dilbeek en Sint-Pieters-Leeuw en de semirurale gemeenten Asse, Grimbergen, Meise en Merchtem.

Taalkennis en taalverwerving

Hoe zit het met taalkennis en taalverwerving in de Rand? De spreker verwijst naar de slides (2.1, zie bijlage bij dit verslag). In groen en blauw wordt respectievelijk de taalkennis in de Rand en in Brussel aangegeven. Het Frans blijkt in de Rand nog de meest gekende taal. Er is gevraagd in welke mate men zich comfortabel voelt bij het gebruik van een bepaalde taal in een situatie waarin deze gebruikt moet worden. Het impliceert niet dat iedereen ook over hetzelfde taalniveau beschikt, maar wel dat men die taal kan gebruiken als men dat wil. Het Frans scoort wel minder hoog dan in Brussel.

Op de tweede plaats qua taalkennis scoort het Nederlands in de Rand duidelijk beter dan in Brussel. Vervolgens komen Engels en Duits als talen die er toch

merkelijk beter gekend zijn dan in Brussel. Dat zegt dan weer wat over de internationalisering van de Rand, oppert de spreker. Het blijkt niet zo vanzelfsprekend dat in een zo stedelijke omgeving als Brussel er veel talen worden gesproken en gekend zijn.

Die resultaten zijn vertaald naar de vijf groepen die zijn afgebakend. Met uitzondering van de faciliteitengemeenten, waar het Frans bovenaan staat, gevolgd door het Engels en het Nederlands, zijn het Nederlands en Frans aardig aan elkaar gewaagd. Verschil zit er nog in het Engels.

Wat is het verhaal achter Frans als best gekende taal (slide 2.2)? In eerste instantie bekijkt de heer Janssens de groep mensen die beweren goed tot uitstekend Nederlands en Frans te spreken. Waar hebben ze de taal geleerd? Voor het Nederlands geldt voor 80 percent van die groep dat ze van thuis uit Nederlandstalig zijn. Iets minder dan de helft spreekt goed tot uitstekend Frans omdat ze thuis ook Frans spraken. Frans blijkt dus voor heel wat mensen een tweede taal en is daardoor dus gekend. Bovendien heeft iedereen die in het Vlaams onderwijscircuit schoolliep, ook Frans geleerd. Voor Franstaligen geldt dat niet altijd voor het Nederlands. Wie goed tot uitstekend Nederlands spreekt, heeft de taal hoogstwaarschijnlijk van thuis uit geleerd. Voor het Frans ligt dat anders: zowat 15 percent leerde het Nederlands op school, een kleine groep leerde het elders. Frans geldt voor ongeveer 50 percent als thuistaal, en tussen 40 en 50 percent kreeg het als vak op school.

Bij alle niet-Nederlandstaligen die zijn ondervraagd, beweerde bijna 30 percent goed tot uitstekend Frans te spreken. Bij de niet-Franstaligen is dat twee derde. Dat schetst een ander verhaal dan louter de cijfers over talenkennis vertellen, stelt de heer Janssens.

In het kader van onderzoek, vertrekt men altijd van de thuistaal als meest stabiele factor. Die taal spreekt iemand met zijn ouders en die taal spreken de ouders ook onderling. Voor de Rand blijkt dat bijna de helft van de mensen opgroeiden in een eentalig Nederlandstalig gezin. Tien percent groeide op in een gezin dat men als traditioneel tweetalig bestempelt, waar Nederlands en Frans gecombineerd worden, in welke verhouding ook. Een verwaarloosbaar percentage heeft een thuis waar Nederlands met een andere taal gecombineerd wordt. Ongeveer 20 percent groeit op in een eentalig Franstalig gezin en 0,2 percent komt uit een nieuw-tweetalig gezin. Daar wordt Frans met een andere taal gecombineerd. Men noemt het 'nieuw' omdat het doorgaans gaat om mensen die van anderstalige afkomst zijn, die om welke reden ook thuis Frans zijn beginnen spreken. Meestal is dat via partner of kinderen. Zowat 15 percent kent een thuissituatie waarin noch Nederlands, noch Frans wordt gesproken. De gegevens gelden als nulmeting, stelt de spreker, omdat er geen vergelijkingsbasis is.

Men besloot ook te onderzoeken hoe het met de huidige thuistaal zit. Dat verschilt nogal, afhankelijk van al dan niet een partner hebben, of kinderen. Wie een partner heeft, kan kiezen voor één bepaalde taal, hetzij Nederlands of Frans. Als er kinderen zijn, dan willen beide partners hun taal wel aan de kinderen doorgeven. Een eentalig Nederlands of Frans gezin, kan dan een tweetalig Nederlands-Frans gezin worden. Het Nederlands blijkt toch vrij stabiel, vergelijkbaar met Brussel. Het aantal mensen dat uitsluitend Nederlands spreekt, is ongeveer even hoog gebleven, terwijl er in Brussel wel een daling te noteren is. Wat wel toeneemt, is het aantal mensen dat beide talen thuis combineert. De groep van mensen die Nederlands met een andere taal combineren neemt ook ietwat toe. Frans blijft op zichzelf vrij stabiel en ook in combinatie met een andere taal. De anderstaligen vindt men terug bij Franstaligen, bij Frans met een andere taal en Franstaligen worden soms ook tweetalig. Van de mensen die thuis alleen Frans spreken, heeft ongeveer 20 percent antecedenten met Nederlands.

Als ze kinderen hebben, gaat 20 percent ook het Nederlands gebruiken. Er schuift nogal wat in de kolommen, stelt de heer Janssens. Algemeen is er toch een vrij grote stabiliteit te noteren. Er zit weinig verandering op qua cijfers, al doen zich intern wel verschuivingen door (slide 2.3).

Spreker verklaart dat hij niet alle vergelijkingen opnieuw zal doornemen, omdat het fundament gelijk blijft, met als uitgangspunt enerzijds de taalachtergrond van mensen en de evolutie daarin, en anderzijds de gemeenten om een beeld te schetsen van hoe het er in een bepaalde cluster van gemeenten voor staat (slide 2.4). In groen is aangegeven wie uitsluitend Nederlands spreekt thuis, in lichter groen staat de combinatie Nederlands – Frans, voorts ook de combinatie Nederlands met een andere taal. In blauw zijn twee mogelijkheden met Frans aangeduid. Rood zijn de andere talen. Er zijn duidelijke verschillen met de semirurale gemeenten. Daar groeit de overgrote meerderheid van de populatie op in eentalig Nederlandstalige gezinnen en dat steekt af tegen de faciliteitengemeenten.

De heer Janssens duidt de bewegingen die zich aftekenen. De semirurale gemeenten en de suburbane gemeenten kunnen vaak samen bekeken worden, wat het omgaan met taal betreft. De faciliteitengemeenten zijn veeleer apart en de residentiële en tewerkstellingsgemeenten ook, maar dat ligt vooral aan de samenstelling. Een anderstalige in een tewerkstellingsgemeente zoals Vilvoorde zal allicht het Arabisch hanteren, terwijl dat in de residentiële wijken heel anders is, omdat daar de rijkere migranten wonen. De context van het taalgebruik is dan ook totaal verschillend. Het geheel is een complex verhaal, stelt de spreker.

Welke schoolkeuzes maken de gezinnen (slide 2.5)? Nederlandstaligen kiezen de facto voor Nederlandstalig onderwijs, een enkeling niet te na gesproken. Bij de Franstaligen kiest ook zo'n 20 percent voor Nederlandstalig onderwijs. Zij sturen de kinderen naar Brussel. Als men dan het Nederlandstalig en Franstalig onderwijs daar bekijkt, blijkt de impact veel groter op het Franstalig onderwijs. Dat gaat uit van Franstaligen die in Vlaanderen wonen en hun kinderen naar Brussel sturen voor Franstalig onderwijs. Mensen die thuis Nederlands en Frans spreken, opteren meestal voor Nederlandstalig onderwijs. Mensen die thuis het Frans met een andere taal combineren, gaan veelal voor Franstalig onderwijs, hoewel een kwart voor Nederlandstalig onderwijs kiest. Anderstaligen tellen de grootste groep 'andere': mensen van wie de kinderen Europese scholen aandoen of op een eigen onderwijsinstelling kunnen rekenen, zoals de British School.

Wat met de keuzes in het kader van vrijetijdsbesteding (slide 2.6)? Vreemd is dat mensen met een anderstalige achtergrond verhoudingsgewijs – dus niet in nominaal aantal – meer vertegenwoordigd zijn in de Nederlandstalige speelpleinwerking dan wie een Nederlandstalige of Franstalige achtergrond heeft. In de jeugdbewegingen zijn ze dan weer significant ondervertegenwoordigd. Het verenigingsleven blijkt derhalve zowel te binden als te scheiden. Wie een andere taal spreekt, kan blijkbaar moeilijk aansluiting vinden bij de traditionele Vlaamse jeugdbewegingen. Sportclubs zijn de meest populaire en meest taalgemengde omgevingen, ook in de Rand.

Taal en migratie

Welke impact heeft migratie op de Rand (slide 3.1)? De demografische bewegingen zijn gekend en men is gaan bekijken waar iedereen vandaan komt. Ongeveer 30 percent van de mensen die er woonachtig zijn, zijn ook geboren en getogen in de Rand, in de gemeente waar ze nog wonen. Dat is een gemiddelde voor alle gemeenten. Zowat 10 percent komt rechtstreeks uit Vlaanderen en nog eens 10 percent komt uit het buitenland. Een vrij groot percentage, tussen 30 en 35 percent, is uit Brussel afkomstig. Binnen die groep is wel nog een onderscheid

te maken tussen wie er geboren en getogen is en heel divers is qua taalachtergrond, en de groep die in Vlaanderen geboren is en daar woonde om later naar Brussel te gaan wonen en dan af te zakken naar de Rand. Er zijn ook nog de mensen die uit het buitenland naar Brussel trekken en dan in de Rand gaan wonen. 15,5 percent heeft een veel grilliger parcours gevolgd: in de Rand geboren, dan naar Brussel en terug naar de Rand. Het gaat om kleinere groepen.

De heer *Jo De Ro* vraagt of hij het goed ziet dat van de 100 mensen die in een randgemeente wonen, 27,9 percent er geboren en opgegroeid is. Wie er in een ziekenhuis geboren is, groeit er namelijk niet noodzakelijk ook op, merkt het lid op. Als dat zo is, dan is meer dan 70 percent van de randbewoners er in de loop van hun leven, na een ander parcours, gaan wonen.

De heer *Rudi Janssens* beaamt dat het gaat om wie daar zijn jeugd heeft doorgebracht, alvast de eerste jaren. De redenering klopt helemaal en er wordt dan een onderscheid gemaakt in twee stappen, met als basis waar ze vandaan zijn gekomen.

De spreker nam er een aantal grotere groepen uit om het effect op het taalbeeld van die mensen te belichten (slide 3.2). Voor wie in de Rand geboren en getogen is, en er blijft, blijkt dat bijna 80 percent van de gezinnen eentalig Nederlandstalig is. Slechts een klein percentage blijkt Nederlands- en Franstalig of Franstalig. De rest, met een andere taalachtergrond, blijft zeer beperkt.

In de groep die in Brussel geboren is en nadien naar de Rand is gekomen, zitten voor 40 percent Franstaligen, en meer dan 20 percent Nederlandstaligen. Alles bij elkaar genomen, blijkt dat mensen met een Nederlandstalige achtergrond meer geneigd zijn dan anderen om in de Rand te gaan wonen. De combinatie Nederlands-Frans vormt ook een vrij hoog percentage. Het percentage anderstaligen is beperkt. Bij de mensen die vanuit het buitenland via Brussel naar de Rand zijn gekomen, of rechtstreeks, is de situatie vergelijkbaar. Opvallend is wel dat wie rechtstreeks uit het buitenland is doorgestroomd, doorgaans beter Nederlands kan, dan wie via Brussel is gekomen. Dat lijkt vrij evident, omdat men zijn plaats zoekt en het veelal om Nederlanders gaat. Via Brussel passeren maakt mensen ook niet meer Franstalig. De thuistaal is determinerend en die verandert ook pas als allerlaatste. Dat gebeurt pas als een gezinslid ook echt een andere taal spreekt. Migratie heeft derhalve maar een beperkte invloed op het taalgebruik binnen gezinnen.

Wat geeft dat alles met betrekking tot het Nederlands? Dat staat in het blauw, Frans in het rood en Engels in het groen (slide 3.3). Voor mensen die geboren en getogen zijn in de Rand, is het Nederlands de best gekende taal, vóór Frans en Engels. In de drie andere groepen die voldoende groot zijn om te vergelijken, heeft 45 percent van wie in Brussel is geboren, thuis ook Nederlands gesproken. Qua kennis van het Nederlands, komt men bij 60 percent uit. Dat betekent dat 15 percent van die gezinnen toch goed tot uitstekend Nederlands spreekt, al is de migratieachtergrond niet in detail gekend. Bij wie vanuit het buitenland in de Rand terechtkomt via Brussel, spreekt ongeveer 4 percent Nederlands van thuis uit. Zowat 15 percent verklaart zich goed tot uitstekend in het Nederlands uit te drukken. Bij wie rechtstreeks uit het buitenland in de Rand gaat wonen, ligt het percentage dat Nederlands spreekt van thuis uit hoger, aangezien dat veelal Nederlanders zijn. Kennis van het Nederlands is er bij 26,8 percent. Er is in de Rand onder die groepen dus een hoge mate van Nederlands aangeleerd in de Rand, vooral bij de groepen die uit het buitenland zijn gekomen.

Taalgebruik

Hoe zit het met taalgebruik in het algemeen (slide 4.1)? Onder vrienden sluit het taalgebruik dicht aan bij het taalgebruik thuis. De vriendengroepen zijn vrij homogeen, zowel voor Nederlandstaligen, Franstaligen als anderstaligen. In de buurt neemt het aandeel van het gebruik van het Nederlands toe, en in winkels nog meer. Niet toevallig kennen acties in winkels, in de Rand maar ook in Brussel, een groot succes en worden ze ondersteund.

In sportverband en in het verenigingsleven vindt wie geen Frans of Nederlands spreekt moeilijk aansluiting, tenzij een aantal anderstaligen die eigen verenigingen hebben. Voor de media is de analyse moeilijk. Internet blijkt een van de meest populaire kanalen om zich te informeren, ongeacht hoeveel talen er in het spel zijn. De media blijven enorm belangrijk. De taal van de krant die men leest, bepaalt grotendeels hoe mensen over elkaar denken. Anderstaligen die willen weten hoe het in de Rand of Brussel zit, vinden meer aansluiting bij de Franstalige pers. Het beeld dat ze zich van Vlamingen vormen, leunt dan ook bij die visie aan. Als men in het onderzoek merkt dat mensen aangeven dat ze zich met Vlamingen hoegenaamd niet kunnen identificeren, dan ligt dat meestal aan ofwel slechte ervaringen of juist aan het feit dat ze er zelf niets van af weten maar hun informatie elders oppikken en kopiëren. Die mensen blijken dan doorgaans hun informatie te betrekken uit de anderstalige pers. Er zijn steeds meer pogingen om in andere talen over Vlaanderen te communiceren. Professor Janssens vraagt zich af of het effect daarvan misschien ook in de cijfers af te lezen valt.

Hoe zit het met het taalgebruik op het werk (slide 4.2)? De helft van wie in Vlaanderen tewerkgesteld is, en in de Rand woont, spreekt uitsluitend Nederlands. Dat is ook voor 15 percent het geval als ze in Brussel wonen. Zowat 20 percent van die mensen in Vlaanderen, spreekt nooit Nederlands op het werk, uiteraard afhankelijk van het soort werk dat ze doen. Zoals in Brussel ook bleek, wordt een mix van talen steeds meer een must in de werkomgeving – vooral Nederlands, Engels en Frans. Talenkennis wordt alsmaar belangrijker. In Brussel wordt het ook steeds moeilijker om aan de bak te komen voor wie niet op zijn minst Nederlands en Frans en liefst ook het Engels beheerst. In de Rand geldt hetzelfde, maar daar ligt de talenkennis van die talen de facto hoger.

Het mondeling taalgebruik van ambtenaren is altijd punt van discussie (slide 4.3). Waar staat men in die zin? Buiten de faciliteitengemeenten is Nederlands de meest gangbare gebruikstaal, maar er is nog ruimte voor Frans en, zeker in de residentiële gemeenten, voor andere talen.

Taal en identiteit

Taal en identiteit zijn nauw verweven elementen in Brussel en de Rand. Ten behoeve van het onderzoek is gevraagd met wie men zich het best kon identificeren (slide 5.1). Uit een reeks moest men de twee mogelijkheden aanstippen waarbij men het dichtste kon aansluiten en ook van wie men zich het verst gedistantieerd voelt. Op dat laatste gaat de spreker niet verder in. Het belang van dergelijke vragen komt tot uiting als mensen zich anders gaan gedragen of andere keuzes gaan maken op basis van hun taalgebruik. Zowat 50 percent van de mensen die opgroeiden in eentalig Nederlandstalige gezinnen in de Rand, voelt zichzelf in de eerste plaats Vlaming, voorts Belg en inwoner van de gemeente en Nederlandstalige. Die link speelt ook in Brussel. De Franstaligen voelen zich in de eerste plaats Belg, dan in dezelfde mate inwoner van de gemeente en Franstalige. Wie van huis uit Franstalig is, en in de Rand woont, voelt zich dus niet de facto in de eerste plaats Franstalige. Dat is maar voor ongeveer 30 percent.

Bij wie uit traditioneel tweetalige gezinnen afkomstig is, scoren 'Belg' en 'inwoner van de gemeente' het hoogst. Voor mensen uit gemengd Franstalige en anderstalige gezinnen en uit alleen anderstalige gezinnen, geldt hetzelfde. Franstaligen en anderstaligen samen, voelen zich meer Belg. Louter anderstalige gezinnen voelen zich meer Europeaan. Conclusie luidt dat mensen uit de Rand die thuis Frans spreken, zich zeker niet zonder meer in eerste instantie Franstalig voelen.

Wat speelt er mee in het zich identificeren met een bepaalde taal, regio of groep? Om zich het meest als Belg te identificeren (slide 5.2), speelt vooral de thuistaal een rol. Vooral Franstaligen en tweetaligen voelen zich in eerste instantie Belg. Ook de schooltaal heeft een invloed. Vooral mensen met een gemengd curriculum, en die zowel Nederlandstalig als Franstalig onderwijs hebben gevolgd, springen er significant uit. Taalkennis is een punt, omdat wie zich Belg noemt, doorgaans beide landstalen vlot kent. Ook de media hebben een effect. Men leest zowel Nederlandstalige als Franstalige kranten, wat in Brussel bij Nederlandstaligen vrij courant blijkt, maar in de Rand minder. In de categorie zitten het meest twintigers, dertigers en veertigers.

Bij wie zich vooral Vlaming noemt (slide 5.3), is het taalgebruik overal in het Nederlands. De taalkennis speelt, net als ook het verenigingsleven. Ook de buurt heeft echter een invloed en dan vooral het welbevinden daar: men voelt zich net iets minder thuis in de buurt dan de doorsnee-Randbewoner. De schooltaal is het Nederlands en de woongemeente is de meest bepalende factor in de semirurale en suburbane gemeenten, de westelijke kant van Brussel dus. Die indeling komt wel meer naar voren, stelt de spreker.

Wie voelt zich vooral Nederlandstalige (slide 5.4)? De taal speelt een belangrijke rol, maar vooral het lidmaatschap van verenigingen geeft de doorslag. Wie geen lid is van een vereniging, zal zich sneller Nederlandstalige dan Vlaming noemen en omgekeerd. De woonplaats speelt een beperkte rol. In tewerkstellingsgemeenten zullen mensen met een gelijkaardige achtergrond zich eerder Nederlandstalige dan Vlaming noemen. Het beeld is vrij algemeen. De geboorteplaats blijkt ook bepalend. Wie geboren is in Vlaanderen maar buiten de Rand, identificeert zich veel meer als Nederlandstalige, dan wie in de Rand geboren is. Men vermoedt dat in dat verband vooral het taalverschil ter zake speelt. Wie vanuit een omgeving waar enkel Nederlands wordt gesproken, verhuist naar een omgeving waar ook andere talen een plaats hebben, voelt zich meer geneigd om zich als Nederlandstalige te identificeren dan als Vlaming. Voor mensen die daar geboren zijn en voor wie de tweedeling Nederlandstalig-Franstalig veel sterker speelt, is dat anders dan voor wie van elders uit Vlaanderen komt. Daar zijn wel indicaties voor, maar het blijft een hypothese.

Wie noemt zich Brusselaar (slide 5.5)? Dat zijn vooral mensen met een Franstalige achtergrond, jongeren en mensen uit semirurale en suburbane gemeenten. De identificatieverschillen zijn daar blijkbaar het grootst. Wie daar woont en een Franstalige achtergrond heeft, zal zich minder snel Franstalige dan Brusselaar noemen.

En de identificatie als Franstalige (slide 5.6)? Hun taalachtergrond is vooral dat ze niet in Brussel geboren zijn, maar bijvoorbeeld in Wallonië. Men vindt ze terug in de semirurale, suburbane en tewerkstellingsgemeenten.

Taalpolitiek

Ook het taalbeleid is bevraagd (slide 6.1). Een aantal maatregelen werden random aan de mensen voorgelegd om na te gaan in hoeverre ze zich erin konden vinden en hun reactie in positieve of negatieve zin te noteren. De

maatregelen werden nadien in drie groepen onderverdeeld. Een eerste bevat maatregelen die het Vlaamse karakter van de Rand willen versterken. Daar valt meteen het verschil op tussen wie Nederlandstalig is en wie niet. Een van de maatregelen betrof de intentie om Nederlands te kennen als men een sociale woning huurt of koopt, een andere betrof het feit dat opschriften in winkels in het Nederlands zouden moeten opgesteld zijn. Vervolgens stelde men voorop dat Nederlands en Frans beide officiële talen zouden moeten zijn. Die stelling scoorde bij Nederlandstaligen laag en bij de rest hoog. Een andere maatregel behelsde dat mensen er niet toe verplicht kunnen worden om taallessen te volgen en dat dat weinig effect heeft. Ook daarbij werden de verschillen duidelijk. Ten slotte werd voorgelegd dat op speelpleinen kinderen Nederlands zouden moeten kennen om aan de werking deel te nemen. Die maatregelen zijn erop gericht het Vlaamse karakter van de Rand te versterken. Mensen met een Nederlandstalige achtergrond kunnen zich er gemakkelijk in vinden, maar anderen veel minder of niet.

De tweede groep werd taalstimulering genoemd. Dat behelst dat een beleid zich erop richt om bij winkeliers Nederlands te kunnen spreken, omdat winkels een ideale omgeving daarvoor zijn. Hetzelfde is geponeerd voor sportclubs. Dan werd ook voorgelegd dat Nederlandstaligen in hun communicatie de taal wat eenvoudiger moeten maken en aanpassen aan de doelgroep die geen Nederlandstalige achtergrond heeft. Er is ook vooropgesteld dat men bij bedrijven moet zorgen voor een intern beleid dat het Nederlands ondersteunt in de Rand. Voorts is er sprake van het zakwoordenboekje, dat in communicatie met de gemeentelijke ambtenaren een goed instrument zou zijn. Met al die maatregelen kan zowat iedereen akkoord gaan. Ze worden vrij breed gedragen, ongeacht de taalachtergrond en maken de brug tussen de taal van anderstaligen en het Nederlands.

Ten slotte zijn er twee maatregelen geclusterd die totaal buiten het bereik van de andere lagen. In eerste instantie werd aangebracht dat men vanuit de overheid steun zou moeten toezeggen voor gemeentelijke initiatieven om anderstaligen aansluiting te laten vinden bij het Vlaamse/Nederlandstalige leven in de gemeente. Een ander idee dat naar voren is geschoven, behelst het accepteren van het Engels als officiële taal in bepaalde omstandigheden. Dergelijke maatregelen vinden eigenlijk vooral steun bij anderstaligen, niet-Nederlandstaligen of niet-Franstaligen, jongeren en hoger geschoolden. Het zijn mensen die bijzonder weinig voeling hebben met de buurt en het lokale verenigingsleven.

De drie dimensies van het taalbeleid zijn door die pakketten maatregelen goed te onderscheiden. De heer *Jo De Ro* vraagt nog uitleg bij de scoremethodiek. Professor *Rudi Janssens* geeft een voorbeeld van de vraagstelling die met ja of nee te beantwoorden is. Wie ja heeft geantwoord, wordt in de gegeven cijfers opgenomen. Zo werd gevraagd: "Vind je dat winkels een ideale omgeving zijn voor mensen die Nederlands leren, om die taal te oefenen?". Mevrouw *Ann Brusseel* wil verifiëren dat het er dus niet om gaat een maatregel voorop te stellen die ertoe strekt in winkels niets anders dan Nederlands te hanteren. De spreker stelt dat het erom gaat de mogelijkheid om daar Nederlands te gebruiken, ook te benutten. Dat contrasteert met de stelling dat in winkels alle opschriften in het Nederlands zouden moeten worden opgesteld. De voorgestelde maatregelen definiëren twee totaal verschillende dimensies van het beleid.

Wie van al die mensen die van thuis uit geen Nederlands spreken, heeft taalcursussen Nederlands gevolgd (slide 6.2)? Van de Franstaligen is dat 34,7 percent. Met taalcursus wordt niet de cursussen bedoeld ingericht door de Vlaamse Gemeenschap, maar gewoon taalles Nederlands, zij het op school, of via privé-onderwijs. Van de groep Frans in combinatie met een andere taal volgde 40

percent zo'n cursus, ongeveer hetzelfde percentage als voor de anderstaligen is vastgesteld.

Vervolgens gingen de onderzoekers de redenen na waarom mensen die cursus gingen volgen: via werk – al dan niet verplicht of aangeraden – of via de overheid of vrijwillig? Het overgrote deel blijkt de cursus op vrijwillige basis te volgen. Ook het effect is nagegaan. Bij wie de cursus verplicht door de overheid moet volgen, blijkt het effect het minst. Dat lijkt de spreker normaal, omdat wie een cursus zou willen volgen, dat normaal al vrijwillig zou hebben gedaan. Voor wie via het werk een cursus volgt, liggen de zaken eenvoudiger. Inhoudelijk draait het dan om de arbeidssituatie. Daarbuiten hoeft men het Nederlands dan niet te kennen.

Conclusies

Wat zijn de conclusies (slide 7.1)? Er is sprake van een soort van taalparadox: Frans is de meest gekende taal, terwijl Nederlands de meest gesproken taal is. Dat is vergelijkbaar met de situatie in Brussel. Frans is de meest gekende taal maar steeds meer gaan mensen in de praktijk talen combineren en andere talen spreken, ook als men Frans kent. Dat maakt van de omgeving waarin men vertoeft een determinerende factor. Het maakt dat men in de Rand toch het Nederlands gebruikt, al kent men het best het Frans.

Het Nederlands is vrij stabiel als thuistaal. Het aantal Nederlandstalige gezinnen daalt dan wel niet, maar er is wel een verschuiving naar de meertalige gezinnen.

Er is gevraagd naar het tijdsperspectief. Denkt men eraan in de Rand te blijven wonen? Opvallend is dat wie denkt er langer te blijven wonen, beter Nederlands spreekt en meer inspanningen doet om de taal te leren. Men volgt cursussen of doet andere inspanningen, ongeacht de taalachtergrond. Zo is al vooraf zeker dat iemand die eigenaar van een huis in de Rand is, significant beter Nederlands spreekt dan wie er huurt en dezelfde taalachtergrond heeft.

Binnenshuis en in de informele sfeer blijft de taaldiversiteit. Buitenshuis wordt het Nederlands dominant. De heer Janssens licht de grafiek toe. De vijf hoeken geven de extremen aan, met name 100 percent taalachtergrond X. De rode pijl peilt naar de taalkennis Nederlands en het percentage dat aangeeft goed tot uitstekend Nederlands te spreken. Dat wordt erdoor afgebakend. Het onderzoek ging na waar die mensen het Nederlands spreken in de publieke ruimte. Men zou dan, omwille van de drempels als men niet zo goed Nederlands spreekt, verwachten dat alle lijnen binnen de marges vallen. Behalve de categorie Nederlands met buren, liggen alle lijnen evenwel buiten de marges. Dat impliceert dat in de Rand mensen meer Nederlands gebruiken dan men zou kunnen afleiden uit het feit dat men 'goed tot uitstekend' Nederlands spreekt. Zelfs als dat niet het geval is, dan nog kan men de taal in de communicatie wel gebruiken.

Voor het Frans ziet men net het omgekeerde: de rode lijn toont hoe goed de kennis van het Frans is. Alles valt erbinnen. Dat betekent dat men wel Frans kent, maar de taal slechts in een beperkt aantal situaties ook echt hanteert.

Dezelfde oefening is gemaakt voor de verschillende groepen gemeenten. Met uitzondering van de semirurale gemeenten keert hetzelfde patroon terug. In de vermelde gemeenten spreekt men in de buurt wat minder Nederlands dan men kent, maar daarbuiten, in winkels of administratie, gebruikt men het Nederlands wel. Voor het Frans komt hetzelfde beeld opzetten: hoewel men de taal beter kent, gebruikt men ze minder. Andere situaties waren moeilijker te vergelijken. Het biedt een taalbeeld van de gemeente.

Er is ook een soort van taalbeleidsparadox (slide 7.2), oppert de heer Janssens. Zodra men in de taalmaatregelen in sociologische zin het Vlaamse aspect benadrukt, dan versterkt men de kloof tussen Nederlandstaligen en anderstaligen. Andere maatregelen overbruggen dan juist weer de kloof. Het beleid moet daartussen een evenwicht weten te vinden: tussen het helder bevestigen van de officiële taal en de brug naar mensen die ze minder goed spreken. Taalstimulering kan alvast rekenen op een vrij breed draagvlak, zeker ook bij mensen met een anderstalige achtergrond, maar minder bij mensen met een Franstalige achtergrond.

Andere conclusies (slide 7.3) behelzen onder meer de diversiteit van het taalgebruik over de Rand verspreid. De Rand is ten behoeve van het onderzoek verdeeld in clusters van gemeenten, maar de diversiteit van het taalgebruik zit daar ook in vervat. Het gaat om de vraag in welke mate het beleid ook niet aangepast dient te worden aan die diversiteit. De omgeving waar men woont, speelt een belangrijke rol. Die verschilt duidelijk naargelang van de verschillende delen van de Rand, net als de perceptie van het taalgebruik en het werkelijke taalgebruik er verschilt. Er is niet één goede maatregel te noemen om mensen meer Nederlands te doen spreken en het Nederlands te ondersteunen in de Rand. Die maatregelen zijn heel divers, stelt de spreker. Dat uit zich in de praktijk ook, bijvoorbeeld in de cursussen Nederlands. Die zijn niet langer uitsluitend aan een klaslokaal gebonden. Sommigen komen nooit in een klas terecht, maar leren toch Nederlands via andere initiatieven.

De meeste mensen van de Rand voelen zich goed in hun buurt, op twee uitzonderingen na. Anderstaligen, die Nederlands noch Frans spreken, melden al eens dat er wat taalproblemen zijn en dat ze moeilijk aansluiting vinden. Nederlandstaligen ervaren dan weer problemen als er mensen met een andere taalachtergrond in de buurt terechtkomen. Hoe homogener de buurt, hoe meer dat voorkomt.

In de suburbane en semirurale gemeenten, de meest Nederlandstalige gemeenten, situeert zich de grootste 'polarisatie' tussen Nederlands en Frans. De gevoeligheid ligt daar hoger dan in de andere clusters.

Het verenigingsleven is een algemene indicator van integratie. Het kan verenigen maar ook verdelen. Opvallend vindt de spreker vooral dat bij de jeugd anderstaligen moeilijk toegang krijgen bij de traditionele jeugdbewegingen.

Media bepalen vooral de framing, de context waarin men over Nederlands en Frans praat. De spreker wil de media niet eenzijdig met de vinger wijzen en heeft het over een wisselwerking. Zeker voor anderstaligen is er echter een drempel om Nederlandstaligen te leren kennen.

Als besluit kan men stellen dat het conflict in de Rand zich niet zozeer afspeelt tussen Nederlands en Frans, maar wel dat er veeleer een stedelijke visie tegenover een randstedelijke visie staat.

Aandachtspunten voor het beleid

Tot slot geeft de heer Janssens een vijftal aandachtspunten voor het beleid mee. In eerste instantie is er de diversiteit van de migratie. Migratie wordt meer en meer als 'mobiliteit' gedefinieerd, stelt de spreker. Mensen gaan een deel van hun leven op een bepaalde plek doorbrengen en vertrekken dan weer, zo ook in de Rand. In de jaren 60 had iemand die in de Rand ging wonen absoluut de intentie er ook te blijven. Integratie wordt dan een factor in de omgeving waar men zijn hele verdere leven doorbrengt. Migratie is veel diverser geworden. Dat

vraagt ook om een heel divers beleid dat op die evolutie inspeelt, dat rekening houdt met de groepen en plaatsen, oppert de heer Janssens.

De Rand is intussen strikt gedefinieerd en een duidelijk aandachtsgebied. Migratie is gemakkelijk af te bakenen, mobiliteit veel moeilijker. Buiten de Rand speelt zich hetzelfde af: voor onderwijs gaat men daar waar het voorhanden is. Mensen verhuizen er zelfs voor.

Wat betreft de cursussen Nederlands, wil BRIO graag onderzoeken wat precies de drempels zijn om het Nederlands te gebruiken in de gegeven omstandigheden. Er is een divers aanbod van taalcursussen. Verscheidene mensen gaan er ook op in, maar hoe zouden het aanbod en de maatregelen er eigenlijk moeten uitzien om de brug te slaan tussen al wie de taal wil leren en het gebruik van de taal? Wat maakt dat men al dan niet afhaakt?

Belangrijk punt is een evenwichtige mix in de maatregelen te brengen. Te veel nadruk op het ene vergroot de kloof, te veel nadruk op het overbruggen van de kloof, bezorgt Nederlandstaligen een ongemakkelijk gevoel.

De impact van Brussel algemeen, is eveneens een belangrijke factor volgens BRIO, en niet alleen op het vlak van taal. Vraag is hoe men tot een samenwerkingsvorm kan komen. Er tekent zich steeds meer een polycentrische ontwikkeling af. Zowel Brussel als de Rand hebben troeven. Hoe kunnen die allemaal versterkt worden en hoe kan het beleid concreet daarop inspelen in beide? Er is nog een te concurrentieel klimaat, stelt de heer Janssens. De taalwetgeving wordt in die zin vaak aangegrepen om zaken te bevestigen. Samenwerking wordt vaak binnen een te communautaire context bekeken en dat hoeft volgens de spreker niet steeds.

Afsluitend kondigt de heer Janssens een vervolg aan, met name een studiedag begin 2015. Ook andere mensen die rond taal werken, of concreet in het werkveld staan waar de problematiek speelt, kunnen dan aan bod komen. De leden zijn alvast uitgenodigd.

2. Vragenronde

De heer *Michel Doomst* vindt het boeiend om het klimaat in de Rand als het ware op te nemen en te meten, maar acht het belangrijker met het materiaal dan ook iets te doen. Politiek kan alleen het leefklimaat veranderen, oppert het lid. Hij acht het een zeer goed moment – bij aanvang van een legislatuur van vijf jaar – voor een nulmeting, maar meent dat vervolgmetingen niet te lang op zich mogen laten wachten.

Het lid is enigszins verbolgen over het feit dat de meting al in de pers bekendgemaakt was voordat het parlement er kennis van kon nemen. De heer *Rudi Janssens* sluit zich daarbij aan en stelt dat er geen sprake is van een actie vanuit BRIO. Ook het kabinet bleek verbaasd, stelt hij.

Markant is voor heer *Michel Doomst* de vaststelling dat de "ambetant dominante verfransingsdruk pur sang" vervangen is door een tsunami van internationalisering. Het valt hem ook op dat er zowat verbrusselde tweetaligheid is ingetreden. Die is er voor het lid iets te genoegzaam ingekomen, als gevolg van te lang vertoeven in de grijze zone. Kan de heer Janssens ermee instemmen dat het een kans is waarop kan worden voortgeborduurd? Het beleid moet de facto toch iets ondernemen om de grijze zone tussen Brussel en Vlaams-Brabant duidelijker voelbaar te maken bij de bevolking. Het huiswerk voor de volgende jaren moet anders ingevuld worden: met name is er geen concurrentie meer te voeren tussen twee talen, maar wel met een enorm aantal andere talen. Is de heer

Janssens ook van mening dat de inspanningen zich zullen moeten toespitsen op kleine gerichte projecten en niet langer op grote projecten?

De Rand moet voor de heer Doomst vanuit Vlaams-Brabant breder benaderd worden dan de Rand van de negentien gemeenten. Is dat ook de reden waarom de Rand voor het onderzoek is opgedeeld in vier clusters? De realiteit en aanpak op het terrein moet dan ook anders zijn.

Het lid meent dat er meer aandacht moet zijn voor de gevolgen voor het onderwijs en de invloed van het taalbeleid op tewerkstelling. Het voornaamste vindt hij echter dat er geen vijf jaar over gaan, dat er opvolging is en een nieuwe dynamiek per subregio. De gemeenten moeten daar dan bij betrokken worden. De bevolking wil resultaat voelen en er zijn concrete beleidsconclusies nodig.

De heer *Rudi Janssens* erkent dat het opzet van de studie zeer algemeen was, bedoeld als een nulmeting en werkinstrument. Om nog eens hetzelfde te doen na een tweetal jaar, lijkt hem niet interessant. Er kan wel op bepaalde punten die eruit springen in de studie, verder gewerkt worden, stelt de heer Janssens.

Moet men zich richten op verschillende maatregelen en niet op één groot project? De heer Janssens stipt aan dat de diversiteit groot is in de Rand en dat vraagt om verschillende maatregelen. Het blijft een moeilijke oefening waarbij steeds rekening dient te worden gehouden met enerzijds de thuistaal en anderzijds het geografische aspect. Vandaar ook de opdeling: de diversiteit van de Rand zowel qua bevolking als geografisch vraagt daarom. Iemand aan de westkant heeft niet echt veel voeling met iemand aan de andere kant van de Rand. De problematieken die zich achter de negentien stellen, zijn allicht net zo divers en verschillen op elke plaats, oppert de spreker. Hij is van mening dat er een switch moet gebeuren van een beleid alleen gericht op de Rand, naar een beleid dat zich toespitst op bepaalde delen van die Rand. Daartoe dient de opdeling ook. In bepaalde gemeenten is de foutenmarge te groot, maar door ze in een cluster op te nemen is er wel iets over het geografische te zeggen en is het onderzoek niet beperkt tot resultaten voor alle inwoners. Dat zou een verkeerd beeld geven.

De heer *Michel Doomst* begrijpt dat ook de heer Janssens voor een andere, subregionale aanpak op maat is gewonnen om het Nederlandstalige karakter in de Rand te versterken.

De heer *Jo De Ro* wil weten of de spreker meent dat de cijfers nog als een onderschatting beschouwd moeten worden. Waren de respondenten altijd open in hun antwoorden betreffende de thuistaal? Of was er een zekere politieke correctheid of verwachtingspatroon te bespeuren? Zijn er mensen die het onderzoek niet heeft bereikt?

De heer *Rudi Janssens* stelt dat er altijd een onderschatting is qua diversiteit. De taalbarometer wordt opgesteld in het Nederlands, Frans en Engels. Een bureau levert de data van het afnemen van de interviews. Zij proberen wel rekening te houden met de nationaliteit van mensen, maar ook dat heeft grenzen. De spreker is van oordeel dat mensen vrij openhartig waren in hun antwoorden. In Brussel lag dat in het begin ook soms moeilijk, stelt hij.

De heer *Jo De Ro* vraagt zich nog wel af of het onderzoek significant genoeg mensen heeft bevraagd om de verschillen te beoordelen tussen leeftijdscategorieën, zoals soms gebeurt. Hij verwacht dat het aantal mensen dat in de Rand geboren en getogen en Nederlandstalig is, in de groep zestig- tot tachtigjarigen merkelijk hoger ligt dan bij de nul tot twintigjarigen. De heer *Rudi Janssens* beaamt dat men dergelijke gegevens uit het volledige rapport kan halen.

De internationaliseringseffecten stellen zich scherper naarmate het om jongere personen gaat, begrijpt de heer *Jo De Ro*. De heer *Rudi Janssens* bevestigt dat. Mensen met een internationale achtergrond zijn doorgaans ook sneller weer weg. Hun kinderen studeren ook vaak in het buitenland. Ze zijn er slechts tijdelijk en zorgen voor diversiteit. De mensen die hen na datum vervangen kunnen dezelfde achtergrond hebben, of niet. De heer Janssens stipt aan dat er veel beweging in zit, ook al zijn de cijfers vrij stabiel. Op lange termijn zijn er altijd maar enkele indicatoren te hanteren qua leeftijd. Bij jongeren is er een grotere diversiteit, bij wie nog in de Rand woont na verloop van tijd, zien we meestal Nederlandstaligen. Men mag er vooral niet van uitgaan dat de diversiteit in de jongerengroep gelijk blijft. Een deel van die mensen gaat weg. In het kader van integratie moet men ermee rekening houden dat de integratie-inspanningen de mensen er niet toe zal aanzetten om in de Rand te blijven wonen. Er is een ander beleid nodig voor die mensen die een job moeten zoeken. Heel wat mensen van de internationale gemeenschap hebben al een job in Brussel en gaan in de Rand wonen. Dat is tijdelijk en een heel ander publiek. Als lidstaat van Europa kan men een aantal maatregelen niet nemen en moet men heil zoeken in andere maatregelen. Het blijft volgens de spreker interessant om die tijdelijke bewoners van de Rand wel bij het lokale leven te betrekken. Zo blijkt dat in het Nederlandstalige onderwijs in Brussel zowel als in de Rand Nederlandstalige, Franstalige en armere migranten vertegenwoordigd zijn. De rijkere migranten zijn er niet zichtbaar, net als de diversiteit. Het onderwijs is dan nog de plaats waar men gedwongen samenkomt. Geld is de uitweg om kinderen elders te sturen.

De heer *Jo De Ro* is van mening dat het onderzoek aantoont dat er nog sprongen te maken zijn naar de jonge samenstelling van de Rand. Dat lukt de sportclubs en de speelpleinen ook. Hij meent dat vanuit de gemeenten en het Vlaamse Randbeleid de jeugd nog meer handvaten aangereikt moet krijgen. De heer *Rudi Janssens* beaamt dat. Hij stelt dat het veel eenvoudiger is om aan sport te doen met jonge mensen dan activiteiten waarbij meer taal gebruikt wordt. Bij de jeugdbewegingen is het probleem ook dat ze deels vol zitten. Degenen die dan alternatieven zoeken, of eerder uit de boot vallen, zijn degenen die minder Nederlandstalig zijn.

De heer *Jo De Ro* is ervan overtuigd dat een volgende meting niet zo lang op zich mag laten wachten, vanwege de snelle evolutie in de Rand. Hij acht het evenwel een illusie dat er bij een volgende meting minder diversiteit zou zijn in de Rand. Zijn fractie wil inzetten op de kennis van, het gebruik van en vooral het behouden van het Nederlands. Hij vindt het een opdracht van Onderwijs en alles rond integratie om het Nederlands spontaan en graag te leren gebruiken. Nederlandstaligen blijken technisch bijzonder goed, maar blijken niet graag noch veel te lezen. Hoe kan men dan anderstaligen liefde voor de taal en cultuur bijbrengen? Wat ervaren mensen als een stimulans om de stap te zetten? Dat kan met de studie verder onderzocht worden. Ook de heer *Jo De Ro* is ervan overtuigd dat men niet met één beleid elke gemeente kan bedienen. Bij sommigen staat het water meer aan de lippen dan bij andere. Er is nog wat ruimte voor actie op langere termijn op sommige plaatsen, en elders zijn heel snel ingrepen nodig om te voorkomen dat jongeren verloren lopen in het aanbod vanuit de Vlaamse Gemeenschap. Het lid acht het zinvol om bijvoorbeeld in de commissie Jeugd de Ambrassade en in de commissie Onderwijs de taskforce Onderwijs in de Vlaamse Rand samen te brengen rond de taalbarometers voor Brussel en voor de Rand.

De heer *Chris Janssens* las in de media dat een van de conclusies van de studie zou zijn dat er geen toename van de verfransing zou zijn in de Vlaamse Rand. Dat spreekt het lid ten zeerste tegen.

De studie betreft een nulmeting die niet echt vergelijking mogelijk maakt. Dat impliceert dat ze evenmin een graadmeter kan zijn voor al dan niet toename van de verfransing. De cijfers van Kind en Gezin over alle geboorten in het arrondissement geven dan volgens het lid een veel correctere weergave, zij het van een bepaalde leeftijdsgroep – jonge gezinnen – en over alle 35 gemeenten van Halle-Vilvoorde. Ze spreken in elk geval de veronderstelling van de studie tegen over het aandeel van Nederlandstaligen bij jonge gezinnen dat in ijltempo afneemt, terwijl het aandeel van de Franstalige gezinnen blijft groeien. De ontfransing van de Rand wordt ontkracht als fabeltje, stelt de heer Janssens.

Bij Kind en Gezin zijn ook de cijfers van 2013 opgevraagd voor alle borelingen met betrekking tot de verhouding moeder-kind-thuistaal. De ontnederlandsing blijkt alsmaar toe te nemen in de meeste gemeenten. Het aantal Nederlandstalige geboorten is ook al spectaculair gedaald in heel Halle-Vilvoorde: het zit onder 50 percent of 5 percent lager dan vier jaar eerder en 8,6 percent minder dan tien jaar eerder. Het aandeel Franstalige jonge moeders is daarentegen toegenomen met 2,3 percent. Dat brengt het totale aandeel van Franstaligen voor het eerst boven 30 percent, een toename met 5 percent tegenover 2004.

Voor de zes faciliteitengemeenten is er een forse achteruitgang te noteren van Nederlandstaligen. In Wezembeek-Oppem zakte het aantal Nederlandstalige geboorten naar 5,9 percent, of amper de helft van 2012. Kraainem en Linkebeek vertonen eenzelfde trend. Alleen het kleine Drogenbos is een uitzondering en zag een toename van het aantal Nederlandstalige geboorten. In de overige 29 gemeenten van Halle-Vilvoorde is het beeld meer disparaat. In 10 gemeenten is er een stijging van het aantal Nederlandstaligen, in 19 andere gemeenten is er een daling, soms tot 10 percent. Het aantal Franstalige geboorten stijgt in 21 van de 29 gemeenten. Vooral in Sint-Pieters-Leeuw blijkt de situatie alarmerend. De Franstalige geboorten zitten opnieuw boven de 50 percentgrens en de Nederlandstalige onder de 30 percent. Ook Zaventem en Vilvoorde zijn volgens het lid in ijltempo aan het verbrusselen. Hij wil de cijfers in het debat inbrengen om aan te tonen dat de situatie er niet zo rooskleurig uitziet als de studie kan doen geloven. Hij hoopt dat de uiteindelijke conclusies zich op alle gegevens baseren.

Mevrouw *Ann Brusseel* stelt dat kleine kinderen in de kinderopvang en daarna op school terechtkunnen in het Nederlands. Dat gebeurt dan ook. Wanneer de crèches en de scholen vol zitten in Brussel zullen ze naar de Nederlandstalige crèches en scholen in de Rand gaan. De redenering over borelingen doet het lid dan ook af als onzin. Borelingen hebben nog geen taalinhoud, oppert het lid. Uit de studie leert zij in elk geval dat ontzettend veel mensen – behalve dan in de faciliteitengemeenten – opteren voor juist die Nederlandstalige crèches en het Nederlandstalig onderwijs.

De heer *Willy Segers* is blij met het geleverde werk, maar beseft dat er nog heel wat moet volgen. Verduidelijking en verfijning zijn aangewezen.

De cijfers tonen alvast aan dat het taalbeleid in de Rand zoals het werd gevoerd sinds de jaren 60, en zoals het intussen is geëvolueerd, zich nodig moet toespitsen op meer dan het element inburgering, maar ook op het internationale karakter en hoe daarmee om te gaan. Het komt ook in een aantal conclusies terug waar hij het niet altijd mee eens is.

Er zijn diverse invalshoeken bij de thematiek, stelt het lid. Het blijft een evenwichtsoefening qua beleid. Dat bewijst vooral de conclusie over het dwingende karakter van beleidsmaatregelen, meent hij. Hoe gaan de inwoners ermee om? Enerzijds kunnen de bevolkingsgroepen die de voorbije jaren – uit meer internationale omgevingen – in de Rand zijn aangekomen, wel met de maatregelen omgaan. Anderzijds lukt dat de autochtone, zuiver Franstalige

bevolkingsgroep niet. Het lid meent dat dat erop wijst dat er alsnog oog moet zijn voor het feit dat een beleid met enig dwingend karakter altijd wel nodig blijft. Men moet nog altijd ergens een lijn kunnen trekken.

De heer Segers betreurt dat in de pers sommigen al aangeven dat het probleem opgelost wordt en alles de goede kant opgaat. Het blijft een aandachtspunt, onderstreept het lid. Ook N-VA wil met de studie graag verder gaan op basis van de nulmeting. Een aantal zaken kunnen voor verdieping van specifieke thema's zorgen.

Een aantal nieuwigheden qua methodiek onthoudt men alvast, zoals de opdeling in de deelgebieden, die een gedifferentieerde aanpak plausibel maakt. Ook de rol van het verenigingsleven verdient meer aandacht. Is er ook meer specifiek onderzoek verricht naar het soort verenigingen, behalve sport- en jeugdverenigingsleven? Het lid ziet namelijk heil in een nieuw soort vereniging, namelijk het wijkgebeuren.

Blijkt ook dat initiatieven van de voorbije jaren – van vzw 'de Rand', het Platform van gemeenten uit de Vlaamse Rand, en het taalstimuleringsbeleid van de provincie Vlaams-Brabant – wel degelijk geapprecieerd worden. De fractie kijkt uit naar voortzetting van het debat, en de eerste ontmoeting begin 2015 waar het ook over identiteit zal gaan.

De heer *Peter Van Rompuy* vindt de belangrijkste conclusie dat de gezinnen met thuistaal Nederlands vrij stabiel bleven. De aangroei situeert zich vooral in de categorie die als thuistaal Nederlands/Frans heeft. Die komt uit de categorie 'andere'. Het lid was ervan overtuigd dat die afkomstig zou zijn uit de categorie thuistaal Nederlands of thuistaal Frans.

Wat met de politieke representatie? Uit de tabellen begrijpt het lid niet hoe het werkt. Sinds de splitsing van BHV zijn er belangrijke verschuivingen te noteren, stelt hij. Hij verwacht verduidelijking te lezen in de studie.

Mevrouw *Lieve Maes* wil weten of ze uit het studierapport kan afleiden hoe het onderzoek is aangevat. Is er ook een overzicht van de gestelde vragen? De heer *Rudi Janssens* geeft aan dat de vragen deels in de tabellen te vinden zijn. Mevrouw *Lieve Maes* wenst te vernemen hoe diep men is gegaan met de vragen inzake taal op het werk. Het gaat om een omgeving met aardig wat Europese hoofdkantoren, wat mensen al vaak verplicht om met collega's andere talen te spreken. Hoe is de selectie van respondenten in zijn werk gegaan? De heer *Rudi Janssens* legt uit dat er 20 minuten voorzien waren om vragen te stellen. Dat is een beperkt aantal, maar anders haken mensen af. Doel was een zo algemeen mogelijk beeld op te bouwen. Er is ingegaan op de taal die op het werk gesproken wordt en of die taal al dan niet dominant wordt gesproken, maar niet op de aard van tewerkstelling. De selectie van mensen is gebeurd op basis van het Rijksregister. Daar wordt een steekproef aangevraagd met bepaalde criteria qua representativiteit.

De heer *Bart Nevens* vraagt of ook is onderzocht welke invloed de keuze van onderwijs heeft op het gebruik van het Nederlands in de Rand. Biedt het voordelen om voor het Nederlandstalig onderwijs te kiezen? Is er een link met het spreken van de taal in de Rand? Hoe staat dat in verhouding tot tewerkstelling? Biedt het meer kansen dan voor anderstaligen of Franstaligen? Vergroot de kans op werk met het spreken van de Nederlandse taal?

De heer *Rudi Janssens* denkt dat het meer kansen biedt op werk, met het oog op de drietaligheid op het werk. De economische omgeving is heel erg veranderd. Men kon vroeger gemakkelijker aan de slag als eentalige dan vandaag in de

dienstenmaatschappij. Dat effect laat zich voelen op diverse plaatsen. Het rapport is vrij algemeen opgevat. Toch kan men er enkele zaken uit afleiden, waarop dan weer niet dieper ingegaan is. Zo blijkt dat het Nederlandstalig onderwijs wel degelijk een spin-offeffect heeft. Ongeacht de taalachtergrond van vriendjes, spreken kinderen in dat onderwijs met elkaar Nederlands. In de thuistaal zijn de sporen van het Nederlands amper terug te vinden, maar dat impliceert niet dat die kinderen het Nederlands ook niet gebruiken, zegt de heer Janssens nog. Op basis van wat men weet over wie de taal goed beheerst, moet dat zelfs vrij vaak gebeuren. Het heeft een stimulerend effect. In hoeverre het speelt in de verhuisbewegingen, weet de spreker niet, maar wat wel duidelijk is, is dat mensen die niet in het Nederlandstalig onderwijs in Brussel terechtkunnen, hun kinderen sneller in de Rand naar school sturen dan ze in het Franstalig onderwijs in te schrijven. In de Rand zijn de mogelijkheden om de taal te gebruiken en de noodzaak om de taal te kennen, veel breder; in Brussel gaat het voornamelijk nog om de job.

De heer *Bart Nevens* merkt op dat er intussen ook alternatieven zijn voor de traditionele jeugdbewegingen, met name de anderstalige jeugdbewegingen zoals de Euroscouts in Nossegem. Kan het zijn dat men de Nederlandstalige jeugdbewegingen links laat liggen als er alternatieven zijn? De heer *Rudi Janssens* beaamt dat er alternatieven zijn en dat de diversiteit al heel groot is. De heer *Jo De Ro* merkt op dat dit ook geldt voor sportclubs en dergelijke. De heer *Rudi Janssens* stelt dat er eigenlijk al geen verenigingen meer zijn waar uitsluitend Nederlands wordt gesproken. De voertaal kan wel het Nederlands zijn en de boeken kunnen worden bijgehouden in het Nederlands, maar indien nodig kan communicatie normaal gezien ook in het Engels of Frans. De diversiteit is ingebouwd in het verenigingsleven. Het is vaak niet gemakkelijk in te schatten wie waar lid is of tot een vereniging behoort, aangezien bijvoorbeeld in sportclubs geen woord gewisseld moet worden. In culturele verenigingen ligt dat anders en moet men al Nederlands begrijpen om te weten wat er gebeurt. Het onderzoek is te beperkt en de onderzochte groep te klein om een representatieve uitspraak over het verenigingsleven te doen in dat verband, besluit de spreker.

De heer *Christian Van Eyken* wil nog weten of BRIO kan uitleggen waarom de participatie van anderstaligen in jeugdverenigingen zo beperkt is. Vroeger werd al eens opgemerkt dat Franstaligen geen Nederlands durfden te spreken omdat ze geen fouten wilden maken. In de studie leest het lid dat in die zin zich toch een trendbreuk manifesteert. Durven meer Franstaligen Nederlands spreken? Is de kennis van de taal in de Franstalige groep toegenomen?

In verband met de Belgische identiteit is er een leeftijdskenmerk gehanteerd. Is dat ook mogelijk voor de andere groepen?

De heer *Rudi Janssens* verklaart dat men is uitgegaan van wie zich identificeert met een bepaald concept en in hoeverre die dan significant verschillen in hun achtergrondkenmerken met de gemiddelde bewoner in de Rand. Men kon vaststellen dat alleen voor de vermelde groep het leeftijdsverschil echt speelt.

De stap naar de jeugdbeweging wordt niet automatisch gezet. Het contrast tussen speelpleinwerking en jeugdbeweging viel de spreker op. Mensen met een anderstalige achtergrond komen heel gemakkelijk in de speelpleinwerking terecht, maar de jeugdbeweging schept blijkbaar een drempel. Waarom is niet onderzocht en dus niet duidelijk.

De heer *Christian Van Eyken* meent dat de kennis van het Nederlands in de jeugdbeweging allicht verregaander moet zijn dan op het speelplein. De heer *Rudi Janssens* veronderstelt dat dat kan meespelen en dat ook de plaatsen beperkter kunnen zijn. De functie van beide ligt ook anders: speelpleinwerking is

een opvangoplossing voor ouders in vakanties. Voor de jeugdbeweging geldt een ander doel. Men zou wel kunnen verwachten dat de basis die door de speelpleinwerking wordt gelegd, doorgetrokken wordt naar de jeugdverenigingen. Dat kan een focus zijn.

Voor wat het gebruik van het Nederlands betreft, kan de spreker enkel aangeven dat in Brussel blijkt dat men niet automatisch naar het Frans overschakelt, alleen omdat Frans ook de taal is die men deelt. Een Nederlandstalige kan ook het Nederlands gebruiken en een Franstalige Frans maar net zo goed kan die in een gesprek beperkt het Nederlands gebruiken. In Brussel neemt de soepelheid in taalgebruik zeker toe en de heer Janssens verwacht dat dat ook in de Rand zal gebeuren. Het niet perfect spreken van een taal wordt meer aanvaard. De taaldrempel verschuift, ook in het onderwijs. De standaardtaal is niet langer de facto de voertaal. Dat biedt mogelijkheden voor wie de taal niet absoluut beheerst. Het aantal mensen die bijvoorbeeld in de winkel het Nederlands hanteren, ligt veel hoger dan het aantal die de taal ook echt goed beheersen.

De heer *Karl Vanlouwe* vindt onderzoek sowieso een goede voedingsbodem voor beslissingen. Ook hij verwacht in vervolgonderzoek evoluties te zien.

Het lid is vooral geïnteresseerd in de links naar Brussel. De stad is geconfronteerd met een enorme bevolkingsaangroei sinds de jaren 60, maar kent tegelijk een stadsvlucht. Die evoluties hebben grote en zeer verreikende effecten, tot in Aalst en Mechelen. Het beleid dat in de Rand wordt gevoerd, moet derhalve oog hebben voor wat in Brussel gebeurt. De Vlaamse overheid kan bijkomend investeren in Brussel. Dat doet ze al in onderwijs, welzijn en inburgering. Vlaanderen is daar al langer mee bezig en de positieve effecten van het Huis van het Nederlands en het aanbod van Nederlands in Brussel zijn voelbaar bij nieuw- en ook oudkomers. Het investeren in de Vlaamse instellingen van welzijn, onderwijs en inburgering zal ook in de Rand merkbaar zijn. De stadsvlucht zal nooit verdwijnen en een basiskennis Nederlands is dan een prima extra basis die nog een positief effect meeneemt naar de Rand. Voldoende voorzieningen in Brussel kunnen er tegelijk ook voor zorgen dat de druk op het onderwijs in de Rand niet te groot wordt. Dat is namelijk ontspoord in de laatste jaren, oppert het lid. Ook de Rand kan leren van best practices in het Vlaamse beleid in Brussel, meent hij.

Zowel de Rand als Brussel kennen hun paradoxen. Franstaligen zouden hun kinderen nog vaak naar Franstalige scholen sturen in Brussel. Zou dat dan ook niet gelden voor jeugdbewegingen en andere socio-culturele verenigingen? Men kan om diverse redenen kiezen om voor die zaken naar Brussel of zelfs Waals-Brabant te gaan. Het lid wijst erop dat de meer 'elitaire' sportclubs niet zelden niet zozeer in de Rand gesitueerd zijn, maar wel in de elitaire wijken in Brussel.

De opdeling van de Rand in de diverse categorieën is interessant. Ook in Brussel kan een gegrond onderscheid gemaakt worden, meent het lid.

De heer *Rudi Janssens* stelt dat hij expliciet heeft gevraagd of de respondenten lid waren van een vereniging in eigen gemeente om dan na te gaan welke taal daar gebruikt wordt. Er is niet gevraagd naar andere lidmaatschappen in andere gemeenten. Het wordt soms beschouwd als indicator van integratie, maar dat impliceert betrokkenheid bij de eigen gemeenschap. Dan kan alleen de aansluiting bij verenigingen in de eigen gemeente meetellen. Het kan dan wel gaan om een vereniging die veel breder rekruteert.

Er is niet echt gepeild naar het feit of er veel een socio-cultureel leven opbouwen in Brussel. De bedoeling van zo'n onderzoek is er een aantal groepen uit te lichten. In Brussel ziet men dan wel dat een aantal verenigingen in de stad

draaien op mensen van elders. Er is vaak een te eng beeld van het lokaal verenigingsleven. De spreker herhaalt dat het verenigingsleven zeker een aandachtspunt is om mee te nemen.

De impact van Brussel op de Rand en omgekeerd, die is er zeker wat onderwijs betreft. Een steeds toenemende groep wordt vanuit Brussel in een onderwijsinstelling in Vlaanderen ingeschreven omdat men wil dat de kinderen Nederlands leren. De wisselwerking tussen Brussel en de Rand zit niet enkel in het taalaspect, oppert de heer Janssens. Het is niet de Nederlandstalige die vanuit Brussel een school zoekt in de Rand, maar Franstaligen en anderstaligen. Jonge gezinnen met een combinatie van Nederlands en een andere taal nemen hand over hand toe. De samenstelling van klassen in de Rand wordt derhalve ook diverser en complexer. Mensen die de omgekeerde beweging maken, vanuit de Vlaamse Rand naar Brussel, zijn veelal Franstaligen die de kinderen in Brussel ook Franstalig onderwijs laten volgen. Bij anderstaligen blijkt dat de kinderen, eenmaal de keuze voor Nederlandstalig of Franstalig onderwijs is gemaakt, dat ook blijven volgen. Het belang van de plaats waar kinderen naar school gaan, mag niet worden onderschat. Het is een ontmoetingsplek en de school is een ankerpunt. Er wordt ook aan onthaal gewerkt en het biedt mogelijkheden, bijvoorbeeld om taallessen in te richten voor ouders.

Verenigingsleven draait net zo goed deels op ouders die samenwerken. Ook daar zijn er dus problemen als de taalbarrière niet overbrugd wordt. Men kan ofwel de kinderen weer zien vertrekken, of de ouders erbij betrekken, stelt de spreker. Er zijn al initiatieven waar heel beperkt cursussen Nederlands worden gegeven. Dat is informeler, maar biedt mogelijkheden. Als mensen het Nederlands beperkt weten te gebruiken, kan men het belang van tweetaligheid gebruiken om op de kar van het Frans te springen en van daaruit beide talen te promoten, dus ook het Nederlands. Er zijn opties en de sfeer is veel minder afwijzend om die ook te benutten.

De heer *Chris Janssens* betreurt dat mevrouw Brusseel de cijfers van Kind en Gezin minimaliseert. Thuistaal-moeder-kind gaat immers over de taal die de moeder spreekt, verklaart het lid. Het kind krijgt die ook mee in zijn opvoeding. Is de spreker ervan op de hoogte? Is hij het ermee eens dat ze een heel ander beeld schetsen?

De heer *Rudi Janssens* bevestigt dat. Als men zich alleen tot die cijfers beperkt, is de conclusie anders. Het is evenwel essentieel om alle gegevens juist te kaderen. Kind en Gezin houdt de cijfers bij van kinderen die in een bepaald jaar geboren worden. De taal die de moeder spreekt, is bovendien niet noodzakelijk de taal die het gezin gebruikt. Een moeder met een anderstalige achtergrond legt de eerste band met haar kind wel in die taal, maar er kunnen andere talen in het gezin gesproken worden.

Het gaat ook om jonge gezinnen, die slechts een gedeelte van het taalgebruik in de Rand uitmaken. Het is ook zaak om niet te vergeten dat kinderen met als thuistaal niet het Nederlands, toch de taal na het secundair onderwijs prima kunnen spreken. Thuistaal verandert het moeilijkst, maar dat zegt niets over de bekwaamheid om Nederlands te spreken en te gebruiken.

Eén cijfer extrapoleren is niet mogelijk bij een zo complex verhaal, besluit de spreker. Er is nuance nodig. Er is een indicatie dat er meer talen gesproken worden thuis, in de Rand. De diversiteit in de informele sfeer neemt toe qua taalgebruik. De cijfers van Kind en Gezin vormen een bouwsteen in een complex en genuanceerd verhaal. Het kan geen vooruitblik bieden op zichzelf, maar er moet rekening mee gehouden worden.

II. Gedachtewisseling over de resultaten van de taalbarometer Vlaamse Rand

1. Inleiding door de heer Ben Weyts, Vlaams minister van Mobiliteit, Openbare Werken, Vlaamse Rand, Toerisme en Dierenwelzijn

Minister *Ben Weyts* is van oordeel dat het beleid voor de Vlaamse Rand moet gebaseerd zijn op twee pijlers, namelijk een kordaat en gastvrij integratie- en onthaalbeleid en voldoende sociale cohesie in de ontvangende gemeenschap. Het sociale weefsel mag niet in het gedrang komen door de toenemende migratiedruk, of die nu afkomstig is van Franstaligen of van anderstaligen. Daarom moet men de sociale verdringing tegengaan zodat jongeren maximaal het recht hebben om in de eigen streek te blijven wonen. Als men de mensen wil onderdompelen in een integratiebad, dan moet er ook voldoende water in dat bad staan. De problematiek van de Vlaamse Rand is dus in wezen een sociale problematiek en geen zuivere taalproblematiek. Deze studie gaat echter bijna uitsluitend over de eerste pijler, namelijk het integratieluik dat dan nog grotendeels beperkt blijft tot het taalaspect. Dat getuigt van een unidimensionele visie die de problematiek van de Vlaamse Rand ziet als een strijd tussen Vlamingen en Franstaligen, of tussen Vlamingen en anderstaligen.

De taalbarometer schetst niet direct een rooskleurig beeld. Slechts 45 percent van de inwoners van de Vlaamse Rand heeft het Nederlands als thuistaal. Nog verontrustender is dat een derde van de inwoners van de Vlaamse Rand geen Nederlands kent. Van de inwoners met het Frans als thuistaal stuurt 67 percent zijn kinderen naar het Franstalig onderwijs en amper 19 percent naar het Nederlandstalig onderwijs. Op basis daarvan kan men besluiten dat er bij sommigen onder hen een gebrek is aan integratiebereidheid. De andere anderstaligen, wellicht die met een buitenlandse achtergrond, doen het een stuk beter. Binnen deze groep stuurt 34 percent zijn kinderen naar het Nederlandstalig onderwijs. Eenzelfde tendens zien we bij de participatie van de kinderen aan het verenigingsleven. Over het algemeen zijn anderstaligen meer geneigd om het Nederlands te gebruiken in formele situaties. Het Nederlands is voor hen dus een formele taal, die alleen gebruikt wordt als het moet. Het is geen taal voor de omgang met vrienden. 82 percent van de inwoners met het Frans als thuistaal en 76 percent van de tweetalige gezinnen wenst nog altijd een tweetalig statuut voor de Vlaamse Rand. Dat is opmerkelijk, zeker in een periode waarin men spreekt over een communautaire pacificatie. Er is weinig eensgezindheid tussen Nederlandstaligen en Franstaligen over de taalstimuleringsmaatregelen. Die discrepantie wordt nog groter als het gaat over maatregelen tot behoud van het Nederlandstalig karakter van de Rand.

Deze studie gaat ook in op het onderwijs en daarbij hanteert ze eveneens een taalbenadering. Men moet echter ook aandacht hebben voor andere aspecten, bijvoorbeeld de aanvaarding van een taalbadjaar. De keuze voor Nederlandstalig onderwijs mag niet beperkt blijven tot een carrièrekeuze voor de kinderen, het moet ook een keuze zijn voor integratie in de lokale Vlaamse gemeenschap.

Er is een breed draagvlak voor positieve maatregelen zoals taalstimulering. Die vallen logischerwijze beter in de smaak dan de veeleer dwingende maatregelen. Een kordate aanpak blijft echter noodzakelijk als men denkt aan de gebrekkige kennis van het Nederlands en aan de onstilbare honger naar een aanpassing van het statuut van de Vlaamse Rand. Het is belangrijk om de harde maatregelen wat te versuikeren, om ze aldus aantrekkelijker te maken voor de groep met een grotere integratiebereidheid. Die groep heeft een niet-Franstalige achtergrond maar is door zijn mediagebruik ook vooral aan Franstalige zijde gesitueerd. Die groep zou men via het onderwijs kunnen laten kennismaken met het lokale

verenigingsleven. Dat geldt niet alleen voor de kinderen, maar ook voor de ouders.

De tweede pijler van het beleid voor de Vlaamse Rand impliceert dat er voldoende water in het integratiebad staat. Daarom moet men de sociale verdringing aanpakken. Dertig percent van de inwoners blijkt ook geboren te zijn in de Vlaamse Rand. Het is belangrijk om te achterhalen wat de beweegredenen zijn om te verhuizen, los van de voor de hand liggende financiële factoren zoals de stijgende grond- en woningprijzen. Heeft dat te maken met het sociaal weefsel, met de achterstand in het aanbod van sociale diensten en in het zorgaanbod of met de vermeende kwaliteitsdaling van het onderwijs? Willen de gezinnen die wegtrekken mettertijd nog terugkeren? Is het imago van de Vlaamse Rand voldoende aantrekkelijk om inwijking uit de rest van Vlaanderen aan te trekken? Veel mensen zien het niet zitten om te verhuizen naar een faciliteitengemeente omdat ze denken dat er daar altijd een gespannen klimaat heerst. Misschien moet men werk maken van een imagoversterking. Deze elementen overstijgen natuurlijk de actieradius van de taalbarometer. De problematiek van de Vlaamse Rand is dus een sociale problematiek die door de taalcomponent alleen scherper wordt gesteld.

2. Bespreking

De heer *Jo De Ro* heeft uit de toelichting van de onderzoekers en uit de lectuur van het boek begrepen dat er een aantal zorgwekkende evoluties zijn waarvoor de Vlaamse beleidsmakers oog moeten hebben. De lokale bestuurders worden daar trouwens dagelijks mee geconfronteerd. De grotere internationalisering van de Vlaamse Rand mag de politici echter niet in een kramp doen schieten. Een gastvrij en coherent onthaalbeleid is noodzakelijk. Het is logisch dat mensen die Nederlands kennen maar het niet als moedertaal spreken, de taal het meest gebruiken in ambtelijke of formele situaties en minder als een instrument van verbroedering. Het is immers in de moedertaal dat men de eerste band opbouwt met familie en vrienden. Men moet wel beseffen dat het gras niet groeit door eraan te trekken. Als men die mensen ertoe wil verleiden om het Nederlands ook op andere manieren te gebruiken, dan zal men vooral via de kinderen moeten werken, bijvoorbeeld via het onderwijs, het verenigingsleven, de sportclubs en de speelpleinwerking. Het oude en gevaarlijke beeld van de clash tussen twee gemeenschappen dient te verdwijnen.

Als de faciliteitengemeenten van de Vlaamse Rand in beeld komen op de 'nationale' televisie, dan is dat meestal naar aanleiding van een taaldispuut. Op de onthaalmomenten voor nieuwe bewoners in de steden en gemeenten rond Brussel hoort men echter andere geluiden. Mensen die vanuit Vlaanderen naar de Vlaamse Rand verhuizen, zien daar vaak opportuniteiten die niet meer worden opgemerkt door de mensen die er al langer wonen. Deze regio ligt bijvoorbeeld dicht bij Brussel, maar is toch nog groen.

In de stad van de spreker, Vilvoorde, zijn er nogal wat nieuwe woonprojecten, onder meer dankzij de inspanningen van de Vlaamse Regering. Voor de komende tien jaar gaat het om 1000 tot 2000 nieuwe wooneenheden. Het zou goed zijn om het wonen in de Rand op een gecoördineerde manier te promoten in de rest van Vlaanderen, bijvoorbeeld via de vzw 'de Rand' of via andere kanalen, zoals dat in het verleden gebeurd is voor het wonen in Brussel. Als elke gemeente dat afzonderlijk moet doen, dan dreigt er immers een concurrentiestrijd te ontstaan tussen de verschillende gemeenten. Het wonen in de Rand is ook een opportuniteit om het verkeer op de autosnelwegen te beperken. Als men het wonen in de Rand rond Brussel wil promoten, dan moeten er echter niet alleen woningen zijn, maar ook kinderdagverblijven en scholen. Dan mogen er geen wachtlijsten zijn in de sportclubs en op de speelpleinen. 53 percent van de Franstaligen in de Rand

kiest bewust voor het Nederlandstalige kleuteronderwijs. Daarna loopt dat cijfer terug. Als al die kinderen in het Nederlandstalige lager en secundair onderwijs zouden blijven, zouden er echter problemen ontstaan, zowel in de Rand als in Brussel. Er zijn dringend investeringen nodig.

Het lid vindt de piste van de clustering van de gemeenten in de studie interessant. Er is sprake van tewerkstellingsgemeenten, faciliteitengemeenten, suburbane gemeenten en semirurale gemeenten. Men mag er inderdaad niet vanuit gaan dat alle gemeenten gelijk zijn. Het is belangrijk om een gedifferentieerd beleid te voeren. Voor sommige maatregelen kan men focussen op een beperkt aantal gemeenten.

Hij sluit zich aan bij de opmerking van de minister dat bepaalde belangrijke punten verder onderzoek behoeven. Men zou bijvoorbeeld moeten achterhalen waarom Nederlandstaligen wegtrekken uit de streek. Wellicht zal het gaan om een combinatie van redenen, zoals taal of taalconfrontatie, sociale verdringing, het minder groen worden van sommige gemeenten en het onderwijsaanbod. Men zou ook moeten onderzoeken waarom de sportclubs en de speelpleinwerkingen wel veel anderstaligen bereiken en de traditionele jeugdverenigingen veel minder.

De heer *Michel Doomst* vindt het interessant om over een barometer te beschikken. De overdruk was de laatste tijd wat weg, misschien moet men zich nu wat meer concentreren op het meten. De bevolking van Vlaams-Brabant wil immers weten hoever men staat met de pogingen om de identiteit van de streek te bewaren en om de nieuwkomers te integreren. Voor de wetenschappelijke onderbouw is het belangrijk om over een nulmeting te beschikken. Bij de voorliggende cijfers is er echter nog veel ruimte voor interpretatie.

Een belangrijke vraag is nu hoe het verder moet. Het is de bedoeling om die meting om de vijf jaar te herhalen. Is dat niet wat weinig? De situatie op het terrein verandert heel snel. Op bladzijde 15 van de studie wordt ook opgemerkt dat het effect van een aantal beleidsmaatregelen op kortere termijn moet kunnen worden getoetst. Op bepaalde cruciale aspecten voor het voeren van een taalbeleid moet men specifieker kunnen doorgaan. Daarbij denkt hij vooral aan arbeidsmarkt, taallessen en onderwijs. De inhoud van de barometer moet ook bevattelijker voorgesteld worden. De klaardere situatie van de post-BHV-periode biedt kansen om de richting van het beleid te verduidelijken. Hoe wil de minister dat de komende maanden verder opvolgen? Zal hij ook de provincie Vlaams-Brabant daarbij betrekken?

Dé Vlaamse Rand bestaat eigenlijk niet. Er is een brede randregio die de ontnederlandsing en de internationalisering moet opvangen. Daarom spreekt de barometer ook van een tweede rand, verwijzend naar de Vlaamse gemeenten die grenzen aan de huidige randgemeenten. De afbakening van de negentien randgemeenten dateert uit 1994 en is eigenlijk achterhaald. De taalbarometer maakt binnen die negentien gemeenten trouwens een onderscheid tussen faciliteitengemeenten, tewerkstellingsgemeenten, residentiële gemeenten, suburbane gemeenten en semirurale gemeenten. Die clustering heeft natuurlijk haar beperkingen. Men zou verschillende clusters moeten maken binnen de ruimere randregio. Hij wil weten of de minister bereid is tot een bredere aanpak, die verder gaat dan de negentien gemeenten.

Bij de beleidsinstrumenten voor het taalbeleid in de brede randregio zal men een onderscheid moeten maken tussen de naleving van de taalwetgeving en een open benadering van anderstaligen die gericht is op het promoten van het Nederlands. Een beleid op maat is absoluut noodzakelijk. De kleinschalige initiatieven van vzw 'de Rand' en van de provincie Vlaams-Brabant worden sterk

gewaardeerd. Sportclubs en speelpleinwerking hebben een integrerend effect. De Randkrant wordt over de verschillende taalgroepen heen goed gelezen. Winkels blijken kleine ontmoetingsplekken te zijn waar men het Nederlands kan oefenen. Op die kleinere initiatieven moet men blijven inzetten, onder meer omdat blijkt dat anderstaligen het Nederlands vooral gebruiken in formele situaties. Is dat niet in strijd met het streven van de minister naar meer grootschalige initiatieven, zoals ter sprake kwam bij de bespreking van de beleidsnota?

De heer *Willy Segers* is tevreden dat deze nulmeting er eindelijk is. De auteurs formuleren op pagina 117 een vijftal aandachtspunten. Ze vragen om verdieping en verfijning, iets waar het lid ook voor pleitte op de hoorzitting (zie hiervoor). Zijn fractie kijkt uit naar de verdere stappen.

Verder vraagt het lid of er geen bijkomende inspanningen nodig zijn voor een gecoördineerd mediabeleid voor de Vlaamse Rand (zie pagina 71-72) zoals in Brussel. Het onderwijs is voorts zeker een essentieel instrument. De schoolbesturen zijn vragende partij om hiervoor de nodige instrumenten aangereikt te krijgen. Dat blijkt ook uit de resolutie betreffende de monitoring en het beleid ten aanzien van anderstalige leerlingen in de Vlaamse Rand die het Vlaams Parlement hierover in 2012 (*Parl.St.* Vl.Parl. 2011-12, nr. 1504/1) goedkeurde. De resolutie vroeg om de instroom van niet-Nederlandstalige kinderen en de instroom vanuit Brussel nauwkeurig te monitoren. Dat zal zeker ter sprake komen in de commissie Onderwijs. Deze commissie moet dat echter mee bewaken. Als men het onderwijs wil gebruiken als een hefboom voor de integratie van anderstaligen, dan moet men daar ook de ouders bij betrekken. Dat heeft te maken met de engagementsverklaring. Het is echter de vraag hoe dat moet verlopen als het gaat om niet-Nederlandstalige kinderen die in Brussel wonen. De cijfers over dit fenomeen moeten worden geactualiseerd. In de Dilbeekse scholen waren er in 2012 duizend leerlingen die wonen in Brussel. Hoe kan men die leerlingen of hun ouders betrekken bij het lokale verenigingsleven? De verschillende betrokken gemeenten moeten dat misschien gezamenlijk aanpakken, in overleg met Brussel. Hoe wil de minister dat aanpakken? Hoe staat hij tegenover een clustering van de gemeenten in de Vlaamse Rand?

De heer *Karl Vanlouwe* heeft begrepen dat de minister veel belang hecht aan de rol van de school als schakel tussen de gezinnen en het sociale leven. De school kan bijdragen tot een betere taalkennis en een sterkere betrokkenheid van de anderstaligen. Dit brengt hij in verband met het concept 'brede school'. Dat impliceert dat de schoolinfrastructuur niet alleen gebruikt wordt door de onderwijsinstellingen, maar ook fungeert als een soort van gemeenschapscentrum. In Brussel lopen er op dat vlak al proefprojecten. Kan dit ook nuttig zijn in de Vlaamse Rand?

Hij gaat verder in op de link tussen Brussel en de Rand. Tot het begin van de jaren 1990 verminderde de Brusselse bevolking gestaag door de stadsvlucht. Die dalende trend is ondertussen gekeerd. Op dit ogenblik kent de hoofdstad een grote bevolkingstoename, vooral door immigratie uit het buitenland. De stadsvlucht blijft echter bestaan. Die heeft verreikende gevolgen voor de Vlaamse Rand en voor verder gelegen gemeenten zoals Aalst, Mechelen en Leuven. De Vlaamse overheid investeert veel in Brussel, op het vlak van onderwijs, cultuur, welzijn en inburgering. Die Vlaamse aanwezigheid in Brussel levert een belangrijke meerwaarde. Voldoende Vlaamse aanwezigheid in Brussel kan tegelijk leiden tot minder druk op het onderwijs in de Rand. Kan men uit het Vlaams gemeenschapsbeleid in Brussel bepaalde conclusies trekken voor het beleid in de Rand?

De heer *Bart Nevens* gaat in op de rol van de jeugdverenigingen in de Vlaamse Rand. Uit de studie blijkt dat anderstaligen daar weinig aan deelnemen. De

minister heeft al gezegd dat het onderwijs in de Vlaamse Rand aan de jeugdverenigingen een forum zou kunnen geven om publiciteit te maken voor hun werking. Anderstaligen vinden wel de weg naar speelpleinwerkingen en initiatieven voor kinderopvang. Dat zal ook te maken hebben met het feit dat er voor hen een parallel aanbod jeugdverenigingen gecreëerd werd. Men zou hen moeten stimuleren om bij de traditionele jeugdverenigingen aan te sluiten. Dat zou voor de anderstalige jongeren een goede gelegenheid zijn om spelenderwijs het Nederlands te oefenen. Uit de studie bleek dat men anderstaligen uit de comfortzone kan halen om Nederlands te gebruiken in het dagelijkse leven. Men moet stimuli geven om ook Nederlands te spreken bij bakker en beenhouwer, buiten de comfortzone van de eigen kennissenkring. De positieve evolutie is vooral te danken aan de volharding van de gemeentebesturen in de Vlaamse Rand die het Vlaams karakter van hun streek in de verf blijven zetten. Het is ook het resultaat van de initiatieven van de vzw 'de Rand' en van projecten van het Platform van de gemeenten uit de Vlaamse Rand om handelaars te stimuleren om Nederlands te spreken. Het kan echter nog beter.

De heer Jo De Ro vroeg zich ook af waarom Vlamingen verhuizen uit de Vlaamse Rand. Het is daar nochtans goed om wonen. De streek heeft nog een groen karakter en er zijn tal van faciliteiten. Sinds 2003 is de prijs van de bouwgronden echter met 84 percent gestegen. De heer Bart Nevens is verheugd dat het principe Wonen in eigen streek is opgenomen in de beleidsnota. Het kan momenteel evenwel niet in praktijk worden gebracht omdat het vernietigd werd door het Grondwettelijk Hof. De minister is echter op zoek naar een juridische oplossing. De gronden die in de portefeuille van Vlabinvest zitten, moeten aangesneden worden om het Wonen in eigen streek mogelijk te maken. Het is belangrijk om de jongeren die geïnvesteerd hebben in het sociale weefsel financieel te steunen om zich in de eigen streek te vestigen.

Minister *Ben Weyts* is van oordeel dat elke clustering tot op zekere hoogte arbitrair zal zijn. De criteria voor de clustering zijn hem niet duidelijk. Ze werden ook niet geduid in de studie. Er zijn grote verschillen tussen de verschillende deelgemeenten van een fusiegemeente. Asse wordt bestempeld als een semirurale gemeente, maar eigenlijk is dat alleen het geval in enkele deelgemeenten van Asse. Beersel wordt bestempeld als een suburbane gemeente, maar dat is eigenlijk voor slechts één deelgemeente duidelijk het geval. Sint-Pieters-Leeuw wordt gekenmerkt door grote tegenstellingen. Ruisbroek kan beschouwd worden als suburbaan, maar Sint-Laureins-Berchem is nog een echte plattelandsgemeente. Er zijn ook grote verschillen tussen de diverse faciliteitengemeenten. Denk maar aan het verschil tussen het suburbane Drogenbos en het residentiële Sint-Genesius-Rode. Hij betwijfelt of men het beleid gestalte moet geven op basis van die clustering. Hij wil op zoek gaan naar criteria voor een gefundeerde clustering die gebruikt kan worden als leidraad voor het beleid. Daarbij moet men ook rekening houden met de zogenaamde tweede rand die ook geconfronteerd wordt met de processen van internationalisering en verstedelijking. Dat is zelfs buiten de provincie Vlaams-Brabant voelbaar.

De minister is het ermee eens dat men de kansen moet grijpen die zich aandienen in het onderwijs en het verenigingsleven. Met kleinschalige initiatieven kan men inderdaad meer mensen op de Vlaamse gemeenschap betrekken. Toch mag men ook de ambitie hebben om initiatieven te nemen op een iets grotere schaal. Daarbij denkt hij aan een campagne om het wonen in de Rand te promoten in de rest van Vlaanderen. Hij ziet dus geen tegenstelling tussen een kleinschalige en een meer grootschalige aanpak.

De grotere belangstelling voor de speelpleinwerking heeft natuurlijk ook te maken met de vakantieopvang. Deelnemen aan een jeugdbeweging vergt een groter engagement.

Het is de vraag in welke mate de maatregelen tegen de sociale verdringing een draagvlak hebben, binnen en buiten de Vlaamse Rand. Buitenstaanders gaan er wel eens van uit dat het gaat om communautaire maatregelen, maar dat is niet correct. Het zijn bij uitstek sociale maatregelen, die het recht op wonen in eigen streek moeten garanderen. Ook in Wallonië heeft men belangstelling voor deze maatregelen. In sommige Waalse gemeenten oefenen Vlaamse gezinnen namelijk een opwaartse druk uit op de grond- en woonmarkt waardoor de lokale bevolking het voorwerp wordt van sociale verdringing.

De studie zou om de vijf jaar herhaald worden en dat heeft te maken met budgettaire redenen. Het zou ook goed zijn om de studie wat te verruimen, om wat meer aandacht te besteden aan de sociale verdringing. Het identificatieluik, dat ingaat op de vraag of men zich Vlaming voelt of Belg, is volgens hem minder interessant voor het beleid in de Vlaamse Rand. Hij vindt dat de nadruk moet liggen op de sociale aspecten.

De taskforce Onderwijs Vlaamse Rand onderzoekt hoe het onderwijs nog meer een platform kan worden voor integratie van hele gezinnen in de lokale Vlaamse gemeenschap. Daarbij kan men lessen trekken uit de werking van de Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC) in Brussel.

Vlaanderen heeft alle baat bij een goed bestuur in Brussel. De Vlaamse Rand zal altijd de gevolgen ondervinden van de evoluties in Brussel. Heel wat mensen verruilen Brussel voor de Vlaamse Rand, op zoek naar een betere leefomgeving en een betere toekomst voor hun kinderen.

De heer *Rudi Janssens* zegt dat BRIO gekozen heeft voor een clustering omdat niemand zich zou herkennen in de algemene cijfers. Daarbij heeft het zich gebaseerd op de clustering van het Gemeentekrediet en van de studiedienst van de Vlaamse Regering. BRIO vindt het belangrijk om veel gegevens publiek te maken en om niet te werken op basis van een enkel verhaal. Het zou interessant zijn om verder in te gaan op de tegenstrijdigheden. De administratie heeft gevraagd om een onderzoeksagenda op te stellen, ook al is er momenteel geen geld om dat uit te voeren. Daarom heeft BRIO drie aandachtspunten naar voren geschoven, namelijk arbeidsmarkt, taallessen en onderwijs.

Deze studie was duur omdat er over de taalsituatie veel gegevens moesten worden verzameld. Vervolgonderzoek hoeft niet zo duur te zijn. Voor het onderwijs zijn er al veel gegevens beschikbaar die niet gebruikt werden binnen dit onderzoek. Veel gegevens kunnen op een kleinschaliger manier verzameld worden.

De resultaten van de studie worden op 30 januari 2015 voorgesteld op een studiedag in gemeenschapscentrum De Zandloper. De mensen van het veld, onder meer uit het bedrijfsleven, het onderwijs en de taallessen Nederlands, zullen op de studie kunnen reageren. Men is ook op zoek naar mensen die kunnen reflecteren op de knelpunten die hier zijn aangehaald, om na te gaan hoe men verder kan met deze studie.

De heer *Michel Doomst* vindt dat de commissie deze onderzoeksresultaten zou moeten linken aan het terreinwerk. Misschien moeten de vzw ‘de Rand’ en de provincie geconfronteerd worden met deze gegevens. Misschien kan deze commissie tips geven voor een positief onthaal en voor positieve druk binnen de activiteiten op het terrein.

De heer *Willy Segers* stelt vast dat de minister met zijn opmerkingen over sociale verdringing vooral dacht aan het woonbeleid. Men zou daar echter ook het aspect onderwijs moeten bij betrekken. Sommige kinderen vinden geen plaats meer in de kleuterschool van de eigen gemeente. Dat draagt bij tot een negatieve beeldvorming over de Rand. Dat moet zeker aangepakt worden.

Katia SEGERS,
voorzitter

Michel DOOMST
Willy SEGERS,
verslaggevers